

Alkoholi ja alkoholin käyttö Suomen valtakunnallisessa tv-ohjelmistossa

Marjatta Montonen

Tämä artikkeli pohjautuu tutkimukseen (Montonen 1985), jossa on selvitetty, missä määrin ja millä tavoin alkoholi on esillä suomalaisessa tv-ohjelmistossa. Aineistoksi kerättiin 7. 2.—3. 4. 1983 laajuudeltaan kahden viikon iltaohjelmistoa vastaava otos. Yleisradion kummankin tv-kanavan ohjelmisto nauhoitettiin klo 18:sta illan loppuun yhden kokonaisen viikon ajan ja seitsemänä muilta viikoilta satunnaisesti valittuna iltana.

Alkoholisisällön määrää ja luonteenomaisia piirteitä tarkasteltiin käyttäen sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista sisällönerittelyä. Alkoholisisältönä otettiin huomioon kaikki kuvasisältö, jossa alkoholia tai päihtyneitä henkilöitä oli näkyvillä, ja kaikki puheisisältö, jossa alkoholi tai sen vaikutukset olivat esillä. Alkoholisisältö rajattiin dramatisoiduista viihdeohjelmista alkoholikohtauksiksi ajallisen, paikallisen ja tapahtumajatkuvuuden pohjalta ja muista ohjelmatyypeistä yhtenäisiksi jaksoiksi, jotka ovat rinnastettavissa kohtaukseen.

Aineiston 263 ohjelmasta alkoholisisältöä oli 97:ssä, hiukan useammassa kuin joka kolmannessa. Alkoholisisältöä oli lähes kaikissa ohjelmatyypeissä (taulukko 1). Vain konserttien, lastenohjelmien ja uskonnollisten ohjelmien joukkoon ei ollut osunut yhtään alkoholisisältöistä; tuiki mahdotonta ei alkoholin esiintymisen näissäkään ohjelmatyypeissä ole.

Suuria eroja alkoholisisältöisten ohjelmien jakautumisessa kanaville TV1 ja TV2, suomen- ja ruotsinkieliseen ohjelmistoon sekä YLE:n ja MTV:n ohjelmistoon ei ollut (taulukko 2). MTV:n viihdepainotteisessa ohjelmistossa alkoholisisältö keskittyi viihdeohjelmiin. YLE:n ohjelmistossa alkoholisisältöä oli useissa ohjelmatyypeissä ja monenlaisissa yhteyksissä; mm. kaikki alkoholisisältöiset ajankohtais-, asia- ja opetusohjelmat olivat YLE:n ohjelmistoa.

Alkoholisisällön yhteenlaskettu kesto oli 9

Taulukko 1. Kaikkien ohjelmien ja alkoholisisältöisten ohjelmien lukumäärä ohjelmatyypeittäin¹

ohjelmatyyppi	kaikki	alkoholisisältöiset
uutiset	65	18
ajankohtaisohjelma	28	8
asiaohjelma	27	9
opetusohjelma	8	6
dramatisoitu viihdeohjelma	43	33
muu viihdeohjelma	24	21
konsertti	7	0
urheilu	22	1
lastenohjelma	15	0
uskonnollinen ohjelma	2	0
muu	22	1
yhteensä	263	97

¹YLE:n pääuutiset, jotka lähetetään samanaikaisesti kummaltakin kanavalta, on kirjattu kunkin illan kohdalla kahdeksi eri ohjelmaksi.

Taulukko 2. Kaikkien ohjelmien ja alkoholisisältöisten ohjelmien jakautuminen kanaville TV1 ja TV2, suomen- ja ruotsinkieliseen ohjelmistoon sekä YLE:n ja MTV:n ohjelmistoon; ohjelmien lukumäärät ja alkoholisisältöisten ohjelmien %-osuudet kaikista ohjelmista

	kaikki yht. 263	alkoholisisältöiset yht. 97	alkoholisisältöisten osuus-%
TV1	136	52	38
TV2	127	45	35
suomenkieliset	225	90	40
ruotsinkieliset	38	7	18
YLE	208	72	35
MTV	55	25	45

tuntia 35 minuuttia. Koko aineiston kestosta, hiukan vajaasta 146 tunnista, alkoholisisällön osuus oli runsaat kuusi prosenttia. Alkoholisi-

sältö keskittyi selvästi dramatisoituihin viihde-ohjelmiin: näiden ohjelmien alkoholisisällön kesto (7 t 2 min) oli lähes kolme neljänestä kaiken alkoholisisällön kestosta ja noin kaksi kolmannesta kaikkiaan 326 alkoholijaksosta oli dramatisoitujen viihdeohjelmien kohtauksia. Runsaasti (1 t 47 min) alkoholisisältöä oli myös muissa viihdeohjelmissa. Informatiivisten ohjelmien alkoholisisällön kesto (46 min) oli vain kahdeksan prosenttia kaiken alkoholisisällön kestosta.

Alkoholisisältöiset ohjelmat olivat hyvin tuoreita: lähes puolet oli esitysvuoden tuotantoa ja vain vajaa viidennes oli valmistettu ennen vuotta 1980. Vanhimmat alkoholisisältöiset ohjelmat olivat alun perin elokuvateatterilevitykseen tuotettuja filmejä.

Lähes kaksi kolmannesta alkoholisisältöisistä ohjelmista oli kotimaisia (taulukko 3). Ulkomaisten ohjelmien osuus oli suurin dramatisoidussa viihteessä, ja näin ollen myös suurin osa alkoholisisällöstä oli ulkomaista alkuperää. Alkoholisisältöiset ulkomaiset dramatisoidut viihdeohjelmat olivat peräisin kahdeksasta eri maasta, lähes puolet kuitenkin USA:sta. Valtaosa oli kaupallista tuotantoa ja tuotettu kansainvälistä levitystä silmällä pitäen.

Vaikka aineistoon sisältyy monia ja monenlaisia ohjelmia, se ei edusta suomalaisen tv-ohjelmiston koko kirjoa. Aineistoon ei osunut yhtään ohjelmaa, jossa alkoholi olisi ollut pääaiheena. Esimerkiksi alkoholin käyttöön liittyviin ongelmiin keskittyvät informatiiviset

ohjelmat eivät liene järkevästi harvinaisia suomalaisessa tv-ohjelmistossa; myös sellaisia dramatisoituja viihdeohjelmia, joiden keskeisenä teemanäkökulmana on alkoholin (ongelma)käyttö, esitetään silloin tällöin.

TUTKIMUSPERINTEEN TARJOAMA MALLI

Laajimmin television alkoholisisältöä on tutkittu Yhdysvalloissa; uusia tutkimuksia ilmestyy jatkuvasti. Varhaisimmissa tutkimuksissa (esim. McEwen & Hanneman 1974) on selvitetty lähinnä alkoholin käytölle myönteisen sisällön määrän suhdetta väärinkäyttöä käsittelevän, valistavan sisällön määrään. Yksityiskohtaisemmat sisällönerittelyt on tehty pääasiassa television väkivaltasisällön tutkimuksen tarjoamien mallien pohjalta. Päälinjoina erottuvat mallioppimisteorian (Bandura 1977) pohjalle rakentuvat tutkimukset (esim. Greenberg & al. 1979) sekä joukkoviestinnän kulttuurisia vaikutuksia painottavaa tutkimussuuntaa (Gerbner & Gross 1976) noudattelevat tutkimukset (esim. De Foe & al. 1983).

Hieman poikkeavista teoreettisista lähtökohdista huolimatta tutkimukset on toteutettu pääpiirteissään samalla tavoin. Keskeisenä kohteena on ollut vetovoimaisimman ohjelmatyyppin, dramatisoidun viihteen, alkoholisisältö. Tutkimukset ovat olleet kvantitatiivisia sisällönerittelyjä, joissa on keskitytty pitkälle samoihin ohjelmissa esitettyä alkoholin käyttöä kuvaaviin piirteisiin.

Eurooppalaisia tutkimuksia television alkoholisisällöstä on vain muutama. Tuorein on valmistunut Englannissa (Hansen 1984), suhteellisen laajoja tutkimuksia on tekeillä Ruotsissa (Nowak 1985) ja Puolassa (Gajlewicz 1985). Suomalaisen tv-ohjelmiston alkoholisisältöä koskevan tutkimuksen käynnistyessä eurooppalaisista tutkimuksista yksityiskohtaisiin oli Lilian Nowakin (1982) Ruotsissa tekemä fiktio-ohjelmien alkoholisisältöön kohdistuva metodologinen esitutkimus, joka valittiin dramatisoitujen viihdeohjelmien alkoholisisällön kvantitatiivisen erittelyn malliksi. Nowakin tutkimus rakentuu aikaisempien tutkimusten muodostamalle pohjalle ja edustaa tutkimusalan uusimpia suuntauksia. Nowak oli mm. tuonut kvantitatiivisen erittelyn rin-

Taulukko 3. Kotimaisten ja ulkomaisten alkoholisisältöisten ohjelmien lukumäärä ohjelmatyypeittäin¹

ohjelmatyyppi	kotimaisia	ulkomaisia
uutiset	18	
ajankohtaisohjelmat	8	
asiaohjelmat	4	5
opetusohjelmat	5	1
dramatisoitu viihde	5	28
muu viihde	20	3
yhteensä	60	37

¹Muu viihde sisältää myös yhden alkoholisisältöisen urheiluohjelman ja yhden alkoholisisältöisen muun ohjelman.

nalle kvalitatiivisen kuvailun ja tulkinnan. Malliksi Nowakin tutkimus soveltui mm. siksi, että metodologiset ongelmat ja ratkaisut oli käsitelty yksityiskohtaisesti.

Muiden ohjelmatyypin alkoholisisältöä on tutkittu varsin vähän ja ylimalkaisesti; tutkimusperinteen luomaa käsittelymallia ei ollut löydettävissä. Muiden ohjelmatyypin alkoholisisällön tarkastelussa pääpaino asetettiin kvalitatiiviseen kuvailuun, jonka tavoitteena oli saada esiin toisaalta se, mikä alkoholisisällössä oli yleistä, ja toisaalta se, mikä siinä oli harvinaista ja poikkeavaa.

DRAMATISOIDUT VIIHDEOHJELMAT

Dramatisoituja viihdeohjelmia aineistoon sisältyi 43, joista 33:ssa oli alkoholisisältöä (taulukko 4). Alkoholisisältö ei kasautunut mihinkään ohjelmaryhmään; sitä oli eri maista peräisin olevissa ohjelmissa, niin sarjafilmeissä, elokuvissa kuin teatteriohjelmissakin. Useimmin alkoholisisältöä oli nykyaikaiseen eurooppalaiseen tai yhdysvaltalaiseen ympäristöön sijoitetuissa ihmissuhdedraamoissa. Puolet ohjelmista, joissa ei ollut alkoholisisältöä, ei muutoin poikennut alkoholisisältöisistä; toinen puoli poikkesi aihepiirin suhteen. Science fiction -tyyppisissä tai muuten epätodellisia ympäristöjä ja tapahtumia kuvaavissa ohjelmissa ei esitetty alkoholin — sen paremmin kuin alkoholittomienkaan juomien — käyttöä.

Alkoholisisällön yhteenlaskettu kesto oli 18 % alkoholisisältöisten ohjelmien kestosta. Useimmin esitettiin alkoholin käyttöä: 219 alkoholikohtauksesta yli puolet oli käyttökohtauksia, joissa esitettiin joko juomista tai alkoholinkäyttötilannetta (taulukko 5). Yli puolessa ohjelmista käyttökohtausten osuus ohjelma-ajasta oli enintään 10 %. Vuosina 1970—1979 valmistetuissa ohjelmissa esitettiin suhteessa enemmän alkoholin käyttöä kuin vuonna 1980 tai sen jälkeen valmistetuissa ohjelmissa. Muuta syömistä tai juomista ohjelmissa esitettiin huomattavasti vähemmän kuin alkoholin käyttöä.

Yhdysvaltalaisessa ohjelmistossa väkevät juomat on todettu suosituimmaksi juomatyyppiksi; eurooppalaisissa tutkimuksissa väkevien juomien käyttö ei ole osoittautunut yhtä pai-

Taulukko 4. Kaikkien dramatisoitujen viihdeohjelmien ja alkoholisisältöisten dramatisoitujen viihdeohjelmien lukumäärä alatyypeittäin

ohjelmatyypin	kaikki	alkoholisisältöiset
sarjafilmit	25	18
elokuvat	6	6
tv-elokuvat	9	7
teatteriohjelmat	3	2
yhteensä	43	33

Taulukko 5. Alkoholikohtausten lukumäärä kohtaustyypeittäin

kohtaustyyppi	lkm
alkoholista puhutaan	65
alkoholin käyttöä esitetään	91
alkoholinkäyttötilannetta esitetään	28
vain fyysisiä seurauksia esitetään	14
alkoholi esillä kuvassa osana taustaa	21
yhteensä	219

nottuneeksi. Tutkitussa suomalaisessa ohjelmistossa puolessa käyttökohtauksista käytettiin mietoja juomia. Suosituin juomatyyppi olivat miedot viinit, lähes yhtä suosittuja olivat väkevät juomat. Eri maissa tapahtuvissa kohtauksissa laadun jakautuminen noudatteli pääpiirteissään näille maille tyyppillisenä pidettyä alkoholin käytön painottumista eri juomatyypeihin. Viinamaina tunnetuissa pohjoismaissa tapahtuvissa kohtauksissa käytettiin lähes yhtä usein mietoja viinejä ja väkeviä juomia; suurimmassa osassa kohtauksista, joissa käytettiin olutta, tapahtumapaikkana oli jokin olutmaa; viinimaissa tapahtuvissa kohtauksissa käytettiin lähes aina mietoja viinejä; Yhdysvalloissa tapahtuvissa kohtauksissa käytettiin useimmin väkeviä juomia. Juomasekoituksia käytettiin vain kahdeksassa kohtauksessa, useimmin tapahtumapaikka oli Yhdysvalloissa. Alkoholijuoman hyvään tai huonoon laatuun, makuun, ikään tai alkuperään kiinnitettiin vain harvoin huomiota, sanan tai parin luonnehdinnalla vähäisessä repliikissä.

Käytetyn alkoholin määrää koskevat tulokset vaihtelevat melkoisesti niissä muutamassa

tutkimuksessa, joissa arvioita on tehty; arviointia vaikeuttaa kuvaustavan viitteellisyys. Suomalaisessa ohjelmistossa yli puolessa käyttökohtauksista alkoholia käytettiin vain vähän. Yleisilmettä korostaa se, että kohtauksista, joissa käyttö oli arvioitu runsaaksi tai rajuksi, suurin osa keskittyi neljään ohjelmaan.

Lähes joka neljanteen käyttökohtaukseen liittyi myös fyysisiä seurauksia (joko käytön yhteydessä tai kohtauksessa, jossa esitettiin vain seurauksia). Esitetty päihtymys oli useimmiten kevyttä vahvempaa. Kaikkiaan fyysisten seurausten esittäminen oli kuitenkin suhteellisen harvinaista: kohtauksista, joissa seurauksia esitettiin, lähes puolet keskittyi neljään ohjelmaan.

Seitsemässä kohtauksessa joku kieltäytyi alkoholin käytöstä. Tyypillinen tapaus oli hyvin neutraalissa sävyssä tehty tarjous, josta kieltäydyttiin ohimennen. Kieltäytyminen — ja tarjouskin — saattoi myös ilmaista henkilöiden välisiä suhteita jossain tilanteessa. Myös muissa tutkimuksissa alkoholin käytöstä kieltäytymisen, samoin kuin fyysisten seurausten esittämisen, on todettu olevan suhteellisen harvinaista.

Alkoholin käytön negatiivisia sosiaalisia seurauksia esitettiin vain muutaman kerran, hiukan useammin niihin viitattiin kohtauksissa, joissa alkoholista vain puhuttiin. Varsin harvoin on kuitenkin mahdollista sanoa, että esim. henkilöiden väliset ristiriidat johtuisivat nimenomaan tai yksistään alkoholin käytöstä. Pikemminkin alkoholin käytön (ja juopumuksen) esittämisellä on välineellinen tehtävä, sen kautta ristiriidat saadaan näkyviksi.

Lähes puolessa kohtauksista alkoholia käytettiin kotona. Ravintolassa alkoholia käytettiin joka neljännessä kohtauksessa; kolmanneksessa kohtauksista ravintola oli tapahtumapaikkana siksi, että joku tai jotkut päähenkilöistä työskentelivät ravintolassa (tarjoilijana tai viihdyttäjänä). Suurin osa sekä kodeista että ravintoloista oli tasoltaan tavallisia. Ylellisiä käyttöympäristöjä esitettiin jonkin verran, köyhiä vain harvinaisina poikkeuksina. Työssä juomista esitettiin useammassa kuin joka kymmenennessä kohtauksessa, hiukan useammin normaalina ja tavanomaisena toimintana kuin poikkeuksellisenä ja sopimattomana.

Alkoholin käytön syiden luokittelu on tuot-

tanut ongelmia muutamissa aikaisemmissa tutkimuksissa; luokittelutavat ja tulokset ovat olleet hyvin erilaisia. Tutkitussa suomalaisessa ohjelmistossa yli neljänneksessä käyttökohtauksista alkoholin käytöllä ei ollut erityistä käytetyin vaihtoehtoin luokiteltavissa olevaa syytä tai tarkoitusta. Kohtauksissa, joissa alkoholia käytettiin kotona ilman erityistä tarkoitusta, käytön konteksti oli yleensä oleilua, epä määräistä vapaa-ajan viettoa. Käyttösyiden luokittelu antoi vain pinnallisen kuvan alkoholin käytöstä. Havaintolomakkeessa tarjotuista 14 nimetystä vaihtoehdosta kolmella oli luokiteltu yli puolet niistä kohtauksista, joista käytön syy ylipäättään oli voitu luokitella. Monista kohtauksista käyttösyyn tai tarkoituksen olisi voinut luokitella useammalla kuin yhdellä tavalla; näistä ei kuitenkaan mikään tuntunut tavoittavan kuvattua alkoholin käytön ydintä. Yli neljänneksessä kohtauksista esitettiin päihdekäyttöä; useimmiten alkoholia käytettiin jännityksen tai ahdistuksen lievittämiseksi. Viidenneksessä kohtauksista esitettiin seuraajomista; ravintolassa alkoholia käytettiin useimmin seurustelujuomana, kotona pienimuotoisissa juhlatilaisuuksissa tai jonkin asian kunniaksi. Vajaassa viidenneksessä kohtauksista esitettiin ateriajuomista; kotona alkoholi oli ruokajuomana useimmin arkiateriaalla. Muutamassa kohtauksessa esitettiin manipuloivaa käyttöä, alkoholin käyttöä jonkin tavoitteen edistämiseksi.

Käyttökohtauksissa esiintyvistä henkilöistä 72 % suhtautui positiivisesti alkoholin käyttöön, 23 %:n suhtautuminen oli neutraalia ja vain 4 % suhtautui negatiivisesti. Suurin osa henkilöistä oli miehiä, varhaisessa keski-ikässä ja sijoittui sosiaalisen asemansa mukaan keskiryhmään. Kovin suuria eroja eri ikäryhmien tai sosiaaliryhmien suhtautumisessa alkoholin käyttöön ei ollut. Naisten suhde alkoholin käyttöön oli neutraalimpi kuin miesten. Yleensä alkoholia käytettiin seurassa; yksin juominen oli suhteellisen harvinaista, mutta vielä harvinaisempaa oli alkoholin käyttö suuressa seurassa.

Esittämässä sävy oli neutraali 72 %:ssa käyttökohtauksista, 59 %:ssa kaikista kohtauksista (pl. taustakohtaukset). Negatiivinen sävy oli 20 %:ssa kohtauksista; puolessa negatiivisistä kohtauksista esitettiin päihtymystä.

Positiivinen tai huvittava sävy oli niin ikään 20 %:ssa kohtauksista. Neutraalia yleissävyä korostaa se, että suurin osa negatiivissävyisistä, positiivissävyisistä ja huvittavista kohtauksista keskittyi viidennekseen ohjelmista.

Vajaassa kolmanneksessa kaikista kohtauksista alkoholista vain puhuttiin, valtaosassa alkoholi mainittiin vain yhdessä repliikissä. Suurimmat yhtenäiset ryhmät muodostuivat kohtauksista, joissa esitettiin vieraanvarainen kutsu tai tarjous, ja kohtauksista, joissa sivuttiin alkoholin käytön negatiivisia sosiaalisia seurauksia. Rajanveto sen suhteen, millaiset maininnat otetaan huomioon alkoholikohtauksina, oli vaikeaa; ongelmia tuottivat mm. erilaiset viittaukset ja kiertoilmaisut sekä se, että joissakin tapauksissa tekstitys ja alkukielinen repliikki poikkesivat toisistaan.

Joka kymmenennessä kohtauksessa alkoholia oli näkyvillä vain osana taustaa. Myös tämän sisältötyypin suhteen rajanveto oli vaikeaa. Ohjelmissa oli lukuisia kohtauksia, joissa taustalla vilahteli laseja tai pulloja, jotka saattoivat sisältää alkoholia; alkoholikohtauksiksi tällainen sisältö rajattiin, kun alkoholirekvisiittoa esitettiin lähikuvassa tai kun se oli muuten korostuneesti esillä. Muutoin taustakohtaukset olivat kirjavia; tyyppiin sisältyi mm. kaksi kohtaa, joissa alkoholia annettiin lahjana.

Alkoholin käytön on yleensä todettu muodostavan suurimman ja keskeisimmän osan dramatisoitujen viihdeohjelmien alkoholisisällöstä. Ohjelmien alkoholin käytöstä antamaan kokonaiskuvaan vaikuttaa myös muunlainen, viitteellinenkin alkoholisisältö.

MUUT OHJELMATYYPIT

Uutiset

Neljästatoista nauhoitusillasta seitsemänä oli uutisissa jotain alkoholisisältöä. Alkoholisisältö liittyi kolmeentoista, osittain samoja aiheita käsittelevään uutiseen. Uutisaiheena alkoholi oli kahdesti.

Todellisia alkoholinkäyttötilanteita kuvattiin kahdessa toimittaja Matts Dumellin maanpetosoikeudenkäyntiä käsittelevän kirjan julkistamisesta koskevassa uutisessa — julkistamistilaisuus oli järjestetty ravintolassa — ja viidessä presidentti Koiviston (kokonaisen aineis-

tonkeruviikon aikana) Norjaan tekemää virallista valtiovierailua koskevassa uutisessa, mm. YLE:n uutistoimituksen ylimääräisessä lähetyksessä. Uutisissa esitettiin katkelmia virallisilta vastaanotoilta tai epävirallisista neuvotteluista, joissa nautittiin tervetuliais- tai muita maljoja tai joissa alkoholia muuten oli näkyvillä.

Koiviston Norjan-vierailun käsittelyn lukuisissa uutislähetyksissä käytetystä kokonaisajasta alkoholijaksot muodostivat vain mitättömän osan; kuvatut alkoholinkäyttötilanteet olivat osa viralliseen valtiovierailuun liittyviä rituaaleja. Tämänkaltaiset tilanteet, samoin kuin kirjan julkistamistilaisuus ravintolassa, olivat poikkeuksia kaikkien uutisissa kuvattujen neuvottelujen yms. joukossa. Verrattoman paljon useammin kuvattiin tilanteita, joissa nautittiin kahvia tai muita virvokkeita.

Kuuden uutisen yhteydessä alkoholi oli esillä kuvamateriaalissa, joka oli valittu, ehkä myös kuvattu, elävöittämään näitä uutisia. Neljästi kysymys oli jostain muusta kuin alkoholiaiheesta, mm. Helsingin poliisipulasta ja sosiaalidemokraattisten työväenyhdistysten ravintoloiden verovapaudesta.

Aineiston kaksi alkoholiaiheista uutista edustivat kahta erilaista käsittelytapaa. Pääuutisissa 8. 3. käsiteltiin erään mielipidetutkimuksen tuloksia. Sävyiltään neutraalin ja lakonisen uutistekstin pääsisältönä oli, että ”suomalaiset eivät usko raittiusliikkeellä olevan vaikutusta nuorten alkoholin käyttöön”. Aikaa käytettiin 25 sekuntia, kuvituksena oli kaksi ravintola-aiheista still-kuvaa. Pääuutisissa 4. 3. käsiteltiin yhtenä pääaiheena suomalaismatkailijoiden Neuvostoliitossa aiheuttamia häiriöitä. Aikaa käytettiin runsaasti (2 min 50 sek) ja visuaaliseen toteutukseen oli kiinnitetty erityistä huomiota. Vaikka tutkimusaineiston käsittelyssä ei ole systemaattisesti tarkasteltu uutisfilmien sisällöllistä rakennetta, voi tämän uutisen esittämistavan sanoa poikenneen tavanomaisesta. Uutisfilmin toteutus oli ladattu täyteen erilaisia konnotaatioita; käsitelytavassa tuli esiin ambivalentti suhtautuminen votkaturismiin — vakava huolestuneisuus ja samanaikaisesti huvittunut vähättely.

Uutista kuvittavassa filmissä esitettiin mm. suomalaisturistin näköistä nuorehkoa miestä kävele-

mässä horjuen kadulla, mahdollisesti Leningradissa, ja tuupertumassa makaamaan kadulle. Välillä ruudussa vilahti kuvia pulloista liukuhihnalla. Taustaaäänä mieskuoro esitti ”Kalinkaa”, miehen kaatuessa laulu loppui laskevaan ulvahdukseen. Toisessa värikkäässä katkelmassa esitettiin sikoja tonkimassa pahnoja, taustaaäänä kuului humalaista örinää.

Ajankohtaisohjelmat

Ajankohtaisohjelmissä alkoholi tuli useimmiten esiin vain hyvin lyhyenä ja marginaalisena mainintana jonkin muun kuin alkoholiaiheeseen yhteydessä. Lasten psyykkisiä häiriöitä käsittelevässä ohjelmassa mainittiin mm. ryyp-päävä isä esimerkkinä stereotyyppisistä käsityksistä häiriintyneen lapsen taustasta. Saksan liittotasavallan oloja käsittelevässä raportissa haastateltiin kuusi vuotta työttömänä ollutta miestä ja hänen perhettään; perheenemännän mukaan työttömyys pakottaa rajoittamaan kulutusta kaikin tavoin, mm. luopumaan alkoholin käytöstä.

Ajankohtaisohjelmista 12 oli vuoden 1983 eduskuntavaaleihin liittyviä vaaliohjelmaa. Yli kahden tunnin pituisessa Suuressa vaalikeskustelussa oli muutamaan otteeseen puhe alkoholin hinnan korottamisesta valtion tulonhankkimiskeinona. Muissa vaaliohjelmissä haastateltiin seitsemän eri puolueen edustajia; alkoholi tuli esiin vain niissä kahdessa, joissa haastateltavina oli Kristillisen Liiton edustajia. Mm. suomenkielisen vaalitentin johdantofilmistä toimittaja totesi, että ”alkoholi, abortti ja Arafat vetoavat vain pieneen osaan äänestäjistä”.

Nuorten ohjelma Tapahtumia oli ainoa, jossa käsiteltiin alkoholiaihetta. Ohjelmaan sisältyi reportaasi Mannerheimin Lastensuojeluliiton järjestämästä keskustelutilaisuudesta, jonka aiheena oli nuorten päihteiden käyttö. Reportaasin alussa juontaja esitti muutamin sanoin yhteenvedon nuorten päihteiden käytön syistä.

”Kun paine käy liian kovaksi, niin silloin moni nuori, kuten aikuinenkin, hakee helpotusta elämänsä viinan tai huumeiden avulla. Tietysti monet kokeilevat pelkän kokeilun riemusta sekä saadakseen arvostusta jengissä.”

Reportaasissa haastateltiin tilaisuutta seuranneita nuoria. Kysymykset koskettelivat päihteiden käyttöä ja sen motiiveja, rahankäyttöä ja vanhempien suhtautumista. Vastauksia ei kommentoitu. Suuri osa vastauksista oli pyöreitä, joistakin kuului hienoista itsethostusta.

Poika, noin 15-vuotias, naureskellen: ”Kyllä alkoholi ain täytyy käyttää, kato näin ihan showmielessä, että.”

Haastattelija: ”No entä huumeita?”

Poika: ”No en mä huumeita oo käyttäny, mutta mahdollisuuksia olis tietenki ollu käyttää, että.”

Myös J. Karjalaista ja Remua, jotka edustivat keskustelussa nuorison suosikkiesiintyjä, haastateltiin. Kysymykset koskettelivat esiintyjien vastuuta ja vaikutusta nuoren yleisön päihteiden käyttöön. Kumpikaan haastateluista ei tuntenut tarvetta avoimeen vaikuttamiseen.

Remu: ”- - - En mäkään niinku halua pitää mitään lippua niinku ylhäällä jostain tällöisistä asioista, mitkä ei niinku periaatteessa kuulu mulle. Jokainen saa mun mielestä kyl täplää tyyllillään niinku haluaa ja se on niinku helvetin korni alkaa neuvoo jotain, niinku ett kyll jokainen pitää itte tietää, mitä tekee ja mitä ei.”

Nuorilta kyseltiin arvioita päihdekeskustelun merkityksestä.

Tyttö, noin 18-vuotias: ”Must on tosiaan, must on ihana kuunnella kaikkee, jos, varsinki noi niinku tunnetummat ihmiset vastaa kaikkeen, ni se on jotenki niin ihanaa kuulla, mitä mieltä ne on asioista.”

Haastattelija: ”Vaikuttaakse sinuun?”

Tyttö: ”Ei ny oikeestaan, ei oikeestaan yhtään.”

Kokonaisuudessaan ohjelman antama kuva nuorten päihteiden käyttöön liittyvistä ongelmista jäi sekavaksi ja pinnalliseksi.

Asiaohjelmat

Alkoholin osuus asiaohjelmissä oli marginaalinen. Ohjelmista erottui kuitenkin kaksi aihepiiriä, joiden yhteydessä alkoholin esiintyminen — vaikkakin vain lyhyinä mainintoina tai kuvaväläyksinä — oli yleistä.

Toinen ryhmä olivat ulkomaista kertovat dokumenttiohjelmat, joissa alkoholi vilahti luonnollisena, kuvattuun kulttuuriin kuuluvana elementtinä: tanskalainen kalastaja istuskelu laiturilla olutpullo kädessään, nuori nainen osallistui Sevillan feriaan valkoviinilasi kädessään, mormoniliikemiesten mainittiin pidättyvän sekä tupakoinnista että alkoholin käytöstä.

Toinen ryhmä olivat Suomea ja suomalaisia kuvaavat dokumenttiohjelmat, joissa alkoholi tuli esiin menneen ajan elämään liittyvänä. Sävy ei ollut yhtä neutraali kuin ulkomaanaiheisissa ohjelmissa. Suomalaisten alkoholin käyttöä koskeviin mainintoihin liittyi usein hienoista huvittuneisuutta tai huvittavuutta: Maila Talvion tuotannosta peräisin olevassa kirjallisuussitaatissa mainittiin rypiskelevä Mäntyharjun pappi ja ikkunastaan kirkkokansalle viinaa myyvä Eekun majorska; saamelaisnaisen elämästä kertovassa ohjelmassa toimittaja Karpo naurahteli taannoiselle vallesmanille, joka nukahti juovuksissaan nuotiolle ja aiheutti metsäpalon.

Painokkaimmin alkoholi oli esillä ohjelmassa, jonka aiheena olivat nuorisoseuraliikkeen perustaminen, kehitys ja nykyinen toiminta. Yhtenä liikkeen perustamiseen johtaneena syynä esitettiin huoli nuorison runsaasta alkoholin käytöstä viime vuosisadan lopulla. Liikkeen alkuvaiheita kuvattiin mm. nykyisten nuorisoseuralaisten esittämien näytelmäjaksojen avulla.

Nuorisoseuran perustavan kokouksen sihteeriksi valittu lukee ääneen sääntöluonnosta: ”- - - Viides pykälä: Rangaistavia rikoksia on juoppous ja yleiset raatavat tavat nuorisossa - - -” Kesken kaiken pohjalaisasuinen miesjoukkio ajaa kokoustalon pihaan, jossa on naisia ja lapsia kahvilla pitkien pöytien ääressä. Miehet laskeutuvat rattailta horjuen ja huudellen, lähikuvassa esitetään yhtä päihtyneenä tihrustelevaa.

Opetusohjelmat

Aineiston kahdeksan opetusohjelmaa olivat kaikki kieliohjelmiä. Opetettavan kielen kulttuuriympäristön esittelyyn tuntui kuuluvan luonnollisena osana myös alkoholikulttuurin esittely, usein tosin vain pieninä murusina ja

taustaelementteinä. Parissa ohjelmassa kyseessä oli ilmeisesti tarkoituksellinen, esim. matkailijalle tarpeellisten käyttäytymistapojen ja repliikkien opettaminen.

Reportaasiohjelmassa Venäjää viikonloppuna esitettiin mm. aikuisopiskelijoita harjoittelemassa kouluradio-ohjelman avulla tilauksen tekemistä ravintolassa: asiakas tilasi ruokajuomaksi sampanjaa ja votkaa; harjoitusta seuraava opettaja täsmensi vielä, että votka oli merkiltään Stolitshnajaa.

Pisimmässä alkoholijaksossa esitettiin naapurikaupunkiin tekemältään retkeltä palannutta lontoolaispariskuntaa ilmeisesti kanta-pubissaan nauttimassa paria tuopillista olutta. Kieliohjelmissa nautittiin toki muutakin kuin alkoholia ja opetettiin myös ruoan tilaamista.

Ranskalaista rannikkokaupunkia esittelevässä ohjelmassa kuvattiin kalaravintolaa. Pääaiheena oli kalakeiton tilaaminen ja kalojen nimet, taustalla näkyi aterioimassa pariskunta, jolla oli edessään lasit punaviiniä.

Viihdeohjelmat

Dramatisoiduista viihdeohjelmista suurin osa oli ulkomaisia, muista viihdeohjelmista puolestaan suurin osa oli kotimaista tuotantoa. Muiden viihdeohjelmien tyyppi on kirjava: mukaan osui sketseistä koostuvia ohjelmia, puhelintoivekonsertti, tietokilpailuja ym. Yhteistä näille ohjelmille oli se, että lähes kaikissa oli jotain alkoholisisältöä. Näyttääkin siltä, että viihdeohjelma ei ole viihdettä, jollei siihen sisälly ainakin yksi vitsi, viittaus tai vihjaus, joka liittyy alkoholiin.

Alkoholin roolia suomalaisessa tv-viihteessä kuvastaa mm. sen esiintyminen niinkin asiapi-toisessa ohjelmassa kuin teatteriaiheinen tietokilpailu Thilia Thalia Thallallaa. Kummankin aineistoon sisältyneen jakson kilpailukysymysten joukossa oli yksi, jonka yhteydessä alkoholi mainittiin.

Kysymykseen Rauman kaupunginteatterin näytämötilojen aikaisemmasta käyttötarkoituksesta tarjottiin vastausvaihtoehdoiksi olutvarasto, suutarinverstasta ja voimailusalia; oikea vastaus oli olutvarasto.

Alastominta ja toistuvinta alkoholilla nau-
rattaminen oli kahdessa Salasanat-täydennys-
leikissä. Ohjelman vetäjä esitti juttuja, joista
puuttui yksi ”piipillä” korvattu sana. Täyden-
tämiseen osallistui kahden kilpailijan lisäksi
joukko tunnettuja viihdetaitelijoita ja urheili-
joita. Kumpaankin ohjelmaan oli pujotettu
kaksi juttua, joiden sisältö yllytti keksimään
”piipin” tilalle jotain alkoholiin liittyvää. Lei-
kin julkisuudessa esiintymään tottunut raati
tiesi toki, miten jutut täydennetään stereotyyppi-
piseksi alkoholiaiheiseksi leikinlaskuksi; vetä-
jän osana oli naureskella ehdotuksille ja koros-
taa niiden kosteutta: — ”Vettä.” — ”Vähän
laimeeta.”; — ”Pontikka.” — ”Tätä minä
vähän epäilinkin, joo.”

Täydennettävä juttu: ”Hakkaraisen Kustu juhlii
joskus aika rankasti. Uudenvuoden aamuna hän
sanoi vaimolleen: ’Anna minulle piip, rakkaani.’”

Ehdotukset: ”Paukku”, ”vettä”, ”anteeksi”,
”vettä”, ”kalja”, ”vielä yksi”, ”paukku — no eiks se
niin ole näissä hommissa, että jos illalla jää ryyppy
päälle, ni aamulla ei lähde käyntiin, pitää saada
(paukku, näyttää pahvinpalalle kirjoitettua ehdo-
tusta)”.

Useimmissa ohjelmissa alkoholi oli esillä
vain kerran tai kaksi, lyhyinä kuvaväläyksinä
tai muutamina sanoina. Sketseissä alkoholia
saattoi olla näkyvillä tilanteiden tai henkilöi-
den luonnetta korostavana rekvisiittana; sama
funktio saattoi olla alkoholiin liittyvällä mai-
ninnalla. Eniten ja pisimpiä alkoholijaksoja oli
ohjelmassa Suomalaisia tähtihetkiä, jossa alko-
holi esiintyi kolmessa pitkässä tarinassa (mm.
kertomuksessa vaimonsa kanssa riidelleen mie-
hen ryyppyretkestä lähiökapakkaan), kahdessa
laulussa ja viitteenomaisesti rekvisiittana
kuvattaessa kertojaa, jonka jutustelu nivoi tari-
nat löyhästi yhteen.

Kahden Hukkaputki-ohjelman sketsit käyt-
tivät alkoholia väliaineena ja johdattelivat
alkoholin läpi muihin aiheisiin.

”Turvallisuuspoliittisen keskustelukerhon” ko-
kouksessa kolme päihtynyttä miestä mellasti parin
minuutin ajan ravintolapöydän ääressä; päivänpo-
liittinen satiiri oli puettu osuvasti hahmotetuksi
suomalaisten miesten ryyppäyskohtaukseksi.

— — —
Ensimmäinen mies, tarjoilijalle: ”Hei, neiti. Ai

kato joo, siinähan sä oot. Kuule hei, kuule ni, tota,
tuo meille neljä euro-ohjusta.”

Kolmas mies: ”Tuo koko siilo.”

Toinen mies: ”Minä maksan.”

Kolmas mies: ”Tuo, tuo pari ranskalaista vuosi-
kertaohjusta.”

— — —

Sketsien ohella alkoholi oli usein esillä laulu-
jen sanoituksessa ja/tai kuvituksessa. Viittauk-
set alkoholiin olivat joskus vähäisiä: ”Hormoo-
nihiirten” kertosäkeessä vilahti kotimainen
kuohuviinimerkki: ”Vou ou ou ou jee, voi että
täältä pesee, veri kuumana höyryy ja nupissa
Elysee.” Aineistoon osui myös lauluja, joita voi
pitää alkoholiaiheisina. Junnu Vainion ”Vaite-
liassa vallesmannissa” pontikan keittäjän
antama astiallinen kiveleön kirkasta palauttaa
hetkeksi vallesmannin miehiset kyvyt kevää-
seen hehkuun. Ohjelmassa, joka koostui Gus-
taf Frödingin runoihin tehdyistä lauluista,
alkoholi tai juominen mainittiin useaan ottee-
seen, sekä ”konkreettisessa” että vertauskuval-
lisessa mielessä. Laulujen kuvituksissa alkoholi
oli esillä yhtä poikkeusta lukuun ottamatta
ulkomaisissa musiikkivideonauhoissa, joita esi-
tettiin musiikkipitoisissa nuortenohjelmissa.

Kun alkoholi on esillä viihdeohjelmassa, voi
esittämässävy tuskin olla muuta kuin positiivi-
nen. Ainoa poikkeus oli alkoholisisältö ohjel-
massa Väärän kuninkaan päivä. Ohjelma
koostui musiikkiesityksistä ja keskusteluista,
jotka liittyivät tanssija Aira Samulinin elä-
mään ja työhön. Tunnin pituisesta ohjelmasta
neljännes kului keskusteluun, jonka pääai-
heena oli tanssi ja moraali ja johon osallistui
mm. laulaja-saarnaaja Viktor Klimenko.
Tanssin ja synnin suhteesta puhuessaan Kli-
menko nosti esiin alkoholin käytön osuuden.
Klimenkon suhtautuminen alkoholin käyttöön
oli vahvasti uskonnollisen kiihkon sävyttämää;
negatiivisuudessa suhtautuminen sijoittui ääri-
päähän koko tutkitussa aineistossa.

MAINOKSET JA TIETOISKUT

Mainoksia aineistoon sisältyi lähes 900, kes-
kimäärin yli 60 iltaa kohti. Mietoa olutta mai-
nostettiin vain yhdeksän kertaa; suunnilleen
saman verran mainostettiin virvoitusjuomia,
huomattavasti enemmän (35 kertaa) kahvia tai

teetä. Kolmen eri olutmerkin (Amiraali, Koff ja Karjala) mietous tuli mainosten toteutuksessa esiin vain ykkösenä pullojen korkeissa ja etiketeissä ja kerran mainosta kohti ääneen lausuttuna ”ykkösenä”. Oluiden laatuominaisuuksia ei painotettu, sen sijaan tavaramerkkiä toistettiin moneen kertaan. Teemoiltaan aineiston ykkösolutmainokset edustavat ”perinteistä” tyyppiä (esim. lumisessa metsässä koiravaljakkoa ajava mies), jonka rinnalle on sittemmin televisiossakin tullut toisentyypisiä mainoksia (esim. takkatulen loisteessa kypsytettyä kalaa nauttiva seurue).

Pienin väläyksin mutta toistuvasti viitattiin alkoholin käyttöön Viking-linjan Suomen ja Ruotsin välistä autolautaliikennettä mainostavissa filmeissä. Kolmessa erilaisessa filmissä näkyi henkilöitä juomassa tai käsittelemässä alkoholia, neljännessä vain taustalla punaviinilasi.

Taustamainontaa esiintyi lähinnä urheilukilpailujen yhteydessä. Kokonaisen aineistonkeruuviikon aikana Helsingissä pidettiin taitoluistelun MM-kilpailut. Kentän laidalle oli sijoitettu Carlsberg tonic -mainos. Oluen valmistajana tunnetun yrityksen suurikokoinen logo oli hyvin näkyvissä; pienempi tonic-teksti erottui vain, kun kamera pysähtyi kuvaamaan hyppyä tms. suorittavaa luistelijaa. Viikon aikana mainos oli näkyvillä lähes joka päivä, parissakymmenessä ohjelmassa.

Kaikkien erilaisten tavalla tai toisella alkoholiin viittaavien mainosten rinnalla esitettiin vain kaksi alkoholin käyttöä sivuavaa tietoisuutta.

MITEN LÄHESTYÄ ALKOHOLIN, TELEVISION JA TODELLISUUDEN VÄLISIÄ SUHTEITA

Television alkoholisisällön tutkimusperinnettä on hallinnut kiinnostus alkoholisisältöön mahdollisten negatiivisten vaikutusten lähteenä. Vaikutuksia yleisöön ei juuri ole tutkittu; tutkimukset ovat rajoittuneet sisällönerittelyyn lähtökohtana vaikutustutkimukselle. Yleisenä johtopäätöksenä on esitetty, että television alkoholisisältö tuntuu normaalistavan alkoholin käytön. Alkoholin käyttöön liittyvien haittojen televisiossa saamaa painoa on pidetty suhteettoman pienenä. Kaikki tutkijat ovat

kuitenkin korostaneet sitä, että koska tutkimustieto on vielä puutteellista, ei johtopäätöksiä alkoholisisällön todellisista vaikutuksista katsojiin voida tehdä.

Tarkastelun kohteena on ollut ennen kaikkea dramatisoiduissa viihdeohjelmissa esitetty alkoholin käyttö; vähäinen kiinnostus muunlaiseseen alkoholisisältöön heijastelee ilmeisesti käsitystä, jonka mukaan se on mahdollisten vaikutusten kannalta marginaalista. Kokonaiskuvan kannalta myös muunlaisella alkoholisisällöllä on merkityksensä. Suomalaista tv-ohjelmistoa koskeva tutkimus osoitti, että alkoholisisältö levittäytyy pieninä murusina lähes kaikkiin ohjelmatyyppeihin. Informatiivisten ohjelmien alkoholisisällöstä suurin osa oli jotain muuta kuin alkoholin käytön kuvauksia, ja dramatisoidussa viihteessäkin alkoholin käytön liepeillä oli runsaasti kirjavaa muuta alkoholisisältöä.

Alkoholisisällön erittelyjen kohteena eivät yleensä ole olleet televisioviestinnän erityiskoodit, vaan alkoholin käyttöön liittyvät kulttuuriset ja sosiaaliset koodit, jotka syntyvät ja elävät todellisuudessa. Esimerkiksi alkoholinkäyttökohtauksen ymmärtäminen, sen eri elementtien merkityksen tavoittaminen, perustuu kokemuksiin ja tietoihin todellisuuden alkoholin käytöstä; sama pätee luonnollisesti alkoholisisällön tuottamiseen.

Juha Partanen (1985) on esittänyt kolme tapaa, joilla alkoholin käyttöön todellisuudessa liittyviä ilmiöitä on tarkasteltu ja jotka kukin tarjoavat aineksia sille, miten alkoholin käyttöä ja siihen liittyviä merkityksiä tulkitaan myös silloin, kun alkoholin käyttöä esitetään televisiossa. Yksilöperspektiivistä juomiskäytetyymistä selitetään psykologisten tai biologisten mekanismien tai sosialisointin kautta omaksuttujen yksilöllisten elämäntapojen avulla. Funktionaalinen perspektiivi painottaa selittävinä tekijöinä eri väestöryhmien elinolosuhteita ja yksilöiden erilaisia elämäntilanteita. Kolmas tapa on tarkastella alkoholin käyttöä kulttuurisena ilmiönä; kulttuurin käsitteeseen Partanen sisällyttää sekä alkoholin käyttöä säätelevät normit että siihen liittyvät sosiaaliset merkitykset. Alkoholin käytöllä, normien noudattamisella tai niiden noudattamatta jättämisellä, on kyky ilmaista jotakin. Alkoholiin liittyvät merkkijärjestelmät muodos-

tavat kulttuurisia alkoholinkäyttömalleja, joita voi olla rinnan useita yhdenkin yhteiskunnan sisällä ja joita yksilöt voivat käyttää eri tilanteissa.

Alkoholin tarkasteleminen ilmaisuna tarjoutuu tavaksi, jolla mm. suomalaisen tv-ohjelmiston alkoholisisältöä voidaan hahmottaa ylittäen eri ohjelmatyypin väliset erot. Kautta koko aineiston alkoholi esiintyy osana jotain kulttuuria. Se toimii yhtenä elementtinä, jonka avulla luonnehditaan — sekä ajassa että paikassa — kulttuuriympäristöä, ilmaistaan sen enemmän tai vähemmän muista poikkeavia ominaispiirteitä. Alkoholielementti auttaa tunnistamaan jo ennestään tuttua ja opettaa tunnistamaan vähemmän tuttua. Alkoholi saattaa omalta osaltaan luonnehtia erilaisia elämänolosuhteita ja elämäntyyliä. Etenkin dramatisoiduissa viihdeohjelmissa kyse on usein ilmeisesti tarkoituksellisesta kuvittamisesta. Tehokkaita ja taloudellisia stereotyyppi-ilmaisuja käytetään usein hyväksi niin dramatisoidussa vihteessä kuin muissakin ohjelmatyypeissä. Alkoholin avulla kuvataan henkilöahmoja, sosiaalisia suhteita ja mielentiloja. Erityisen tehokas ilmaisukeino alkoholi on silloin, kun kuvataan normaalista tasapainosta syystä tai toisesta järkkynyttä mielentilaa. Joskus riittää pelkkä repliikki, joskus drinkin kaataminen tai hermostunut siemaisu lasista, joskus kuvataan runsasta tai pitkäaikaista juomista. Se, että minkään muun juoman käyttöä tai edes ateriointia ei dramatisoiduissa viihdeohjelmissa esitetty niin paljon kuin alkoholin käyttöä, tukee kuvaa alkoholista aineena, jolla on kyky kantaa samanaikaisesti mitä erilaisimpia merkityksiä.

Alkoholin tarkasteleminen ilmaisuna nostaa esiin vastaanottajan roolin sisällön tulkitsijana ja sanoman tuottajana. Vastaanottajan, tässä tapauksessa luokittelijan, osuutta korostaa myös noin puolesta tutkittuja dramatisoituja viihdeohjelmia tehty rinnakkaisluokitus. Rinnakkaisluokituksen pohjalta kullekin kvantitatiivisen erittelyn sisältöluokalle laskettiin luotettavuuskertoimet ja sen lisäksi kaikkia luokituseroja tarkasteltiin yksityiskohtaisesti pyrkien selvittämään, millaiset seikat olivat saattaneet johtaa niiden syntymiseen. Varsinaisten havaintovirheiden osuus luokituseroista oli häviävän pieni; suurin osa eroista johtui siitä, että itse sisältö antoi mahdollisuuden tehdä erilaisia pää-

telmiä ja tulkintoja. Tulokset viittasivat siihen, että suoraan alkoholiin ja sen käyttöön liittyvä sisältö oli muita sisällön osia voimakkaammin latautunutta ja tarjosi enemmän sijaa erilaisille tulkinnoille.

Television alkoholisisällön ja varsinkin sen vaikutusten tutkimisen kannalta on hyvin tärkeää edetä sisällönerittelyistä sen selvittämiseen, missä määrin katsojat havaitsevat alkoholisisältöä ja millaisia alkoholin käyttöä koskevia sanomia he vastaanottavat tai tuottavat.

KIRJALLISUUS

Bandura, Albert: Social learning theory. Englewood Cliffs 1977

De Foe, James R. & Breed, Lawrence A.: Drinking on television: A five-year study. *Journal of Drug Education* 13 (1983): 1, 25—38

Gajlewicz, Michal: A complex approach to the study of the mass media influence. Conference on Cultural Studies on Drinking and Drinking Problems. Helsinki, September 24—28, 1985

Gerbner, George & Gross, Harry: Living with television: The violence profile. *Journal of Communication* 26 (1976): 2, 173—199

Greenberg, Bradley S. & Fernandez-Collado, Carlos & Graeff, David & Korzenny, Felipe & Atkin, Charles K.: Trends in use of alcohol and other substances on television. *Journal of Drug Education* 9 (1979): 3, 243—253

Hansen, Anders: The portrayal of alcohol and drinking on prime time television. Centre for Mass Communication Research, University of Leicester, 1984

McEwen, William & Hanneman, Gerhard J.: The depiction of drug use in television programming. *Journal of Drug Education* 4 (1974): 3, 281—293

Montonen, Marjatta: Alkoholi ja alkoholin käyttö Suomen valtakunnallisissa tv-ohjelmissa. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusraportti n:o 174. Helsinki 1985

Nowak, Lilian: Alcohol in televised fiction in Sweden — some theoretical and methodological reflections. Conference on Cultural Studies on Drinking and Drinking Problems. Helsinki, September 24—28, 1985

Nowak, Lilian: Om alkohol i tv — en metodologisk förstudie. Stockholm 1982

Partanen, Juha: Alcohol and drinking in the mass media. Conference on Cultural Studies on Drinking and Drinking Problems. Helsinki, September 24—28, 1985.

English Summary

Marjatta Montonen: Alkoholit ja alkoholin käyttö Suomen valtakunnallisessa tv-ohjelmistossa (Alcohol and Drinking on Finnish Television)

The article reports on the main results of a study of how often drinking is depicted on Finnish television and how often alcohol is talked about. The author's analyses covered one whole week in 1983 and a further seven separate days; all broadcasts on Finland's two national channels from 6 p.m. onwards were monitored. Remarks are based on quantitative breakdowns of the programmes' alcohol contents — portrayals of drinking and visual or verbal references to alcohol. A qualitative analysis was also conducted.

In all, 263 programmes were studied, and more than a third on them touched upon drinking in one way or another. References to drink accounted for just over 6 % of the combined duration of the programmes analysed. Films, plays, serials and the like depicted or talked about drinking more often than other types of programmes. Light entertainment broadcasts also referred to drinking comparatively frequently. Relatively speaking, the news, documentary and educational programmes did not focus on alcohol as much.

Most of the earlier studies of drinking and television have been carried out in the United States and whilst theoretical orientation has varied, the studies have usually been conducted along the same lines. By and large, given aspects of the portrayal of drinking in films, plays, serials, etc. have been subjected to quantitative content analysis. The present writer's remarks on how Finnish television films portray drinking follow the procedure used by Nowak (1982) in a Swedish study.

In general, the quantitative analysis of television films does not differ very much from earlier investigations. Actual portrayals of drinking were more numerous than visual or verbal references to alcohol. Television films showed people drinking alcohol more often than non-alcoholic beverages. It was unusual for alcohol to be seen as problematic.

Drunkenness was seldom shown yet neither were

there many instances of people refusing a drink. When drinking was shown on the screen, the overwhelming majority of the characters involved viewed alcohol in a favourable light. Nevertheless, there were some differences between the programmes shown on Finnish television and their American counterparts. The drink most often consumed in the Finnish programmes was wine, whereas American programmes usually show people drinking spirits.

It appears that earlier studies have concentrated on television films and serials, somewhat neglecting other types of broadcast. The present article, however, also looks at light entertainment programmes, news and documentary broadcasts and so on. Light entertainment programmes which made no reference to drinking were few and far between. Drinking tended to be mentioned in sketches and songs. One especially interesting observation was that language teaching programmes often described drinking customs when attempting to give information about a given culture.

Finnish legislation prohibits the advertising of alcoholic beverages. Nevertheless, advertisements for drink were quite often in the background during sports broadcasts. On the other hand, references to alcohol rarely occurred in public service announcements.

There is a general assumption that references to alcohol in television programmes affect viewers' behaviour and attitudes. Yet the question of their impact has not been studied much at all. The writer's final remarks question whether or not studies of drinking on television should view their subject in a different light. She discusses the possibility of alcohol being seen as a vehicle for describing and identifying different cultural systems, interpersonal relationships and individual states of mind. The article ends by pointing out that there is a need for research into whether television viewers notice what is being shown when drinking is depicted on the screen. If they do, their interpretations should also be studied.